

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asiantuntijapyyntö: HE 154/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Uudenmaan ELY-keskuksen lausunto

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselta (ELY-keskus) asiantuntijalausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Uudenmaan ELY-keskus toteaa asiantuntijalausuntonaan seuraavaa.

Uudenmaan ELY-keskus pitää talousarvioesityksessä esitettyjä tavoitteita ja painopisteitä kannatettavina ja perusteltuina.

Osaavan työvoiman saatavuus on keskeisimpiä työmarkkinoiden toimintaan liittyviä haasteita, joka on haasteena erityisesti Uudenmaan työmarkkinoilla. Samaan aikaan pitkäaikaistyöttömyys, ja erityisesti yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä jatkaa kasvuaan. Työttömyyden rakenne on vaikeutumassa entisestään. Uudenmaan ELY-keskus näkee osaamisen kehittämisen hyvänä ja perusteltuna keinona lisätä osaavan työvoiman saatavuutta.

Myös panostukset tutkimus- ja kehittämistoimintaan ovat perusteltuja. T&K-rahoituksessa keskeistä on jatkuvuus ja ennustettavuus ja Uudenmaan ELY-keskus pitää hyvänä, että näihin asioihin on talousarvioesityksen esittelyteksteissä kiinnitetty huomiota.

ELY-keskuksen toiminta

ELY-keskusten toimintamenoja esitetään lisättäväksi yhteensä 13,9 miljoonalla eurolla. Lisäys on tarpeen ELY-keskusten lakisääteisten velvoitteiden hoitamiseksi. Lisäys kohdentuu pääasiassa ELY-keskusten ympäristöön, ilmastonmuutokseen ja luonnonsuojeluun liittyviin tehtäviin.

ELY-keskusten toimintamenoihin myönnettiin kuluvalle vuodelle lisämäärärahaa TE-palveluhankintoihin, mikä mahdollistaa palveluhankintojen kehittämisen jatkossa. Määräraha on kevään kehysriihessä tuotu osaksi kehyksiä, joka turvaa panostusten jatkuvuuden. Lisäresurssi on ehdottoman tarpeen uusiin hankintatyyppien toteuttamiseen (esim. yli 55-vuotiaiden muu-
tosturvakoulutus) ja työllisyyspolitiikan reformeihin varautumisen kannalta (esim. TE24-uudistus sekä uusi asiakaspalvelumalli).

29.9.2022

Vaikutukset Uudenmaan työmarkkinoiden toimintaan

Työmarkkinoiden ongelmallisimpana kehityskulkuna tällä hetkellä on pitkään työttömänä olleiden määrän korkea taso. Työttömien työnhakijoiden määrä laskee erittäin hyvällä ja Manner-Suomen nopeimmalla vauhdilla (-20 %). Samaan aikaan työvoiman kysyntä jatkaa kasvuaan, vaikka avoimien työpaikkojen määrä on ollut jo pidempään ennätyslukemissa. Huolestuttava piirre työmarkkinoilla on yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrän nopea kasvu. Uudenmaan työttömistä työnhakijoista jo 27 % on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä yli kaksi vuotta ja heidän määränsä on lisääntynyt vuodessa 19 %. Heidän työllistymisensä tueksi tarvitaan yhä voimakkaimpia toimia.

Työmarkkinoiden kohtaanto on iso valtakunnallinenkin haaste, jonka ratkaisemiseen tarvitaan lisäpanostusta. Kyse on mm. tiedon tuottamisesta, palveluiden järjestämisestä sekä asiakasohjauksesta. Omalta osaltaan Uudenmaan ELY-keskus pyrkii parantamaan kohtaantoa hakemalla ESR-koordinaatiorahastoa, jossa ratkaisua haetaan valtakunnallisella toiminnalla, alueellisten hankkeiden koordinoinnilla ja tuella sekä fasilitoimalla toimijoiden välistä yhteistyötä.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen (JOTPA) kanssa ELY-keskuksilla on jatkuvaa yhteistyötä. Erityisesti hakevaan toimintaan tulee suunnata rahoitusta, jotta tarjolla olevat osaamisen kehittämisen mahdollisuudet saadaan täysimääräisesti käyttöön. Mikäli työnantajat ovat valmiita rahoittamaan oman osansa järjestettävien koulutuspalveluiden kustannuksista, työvoimakoulutuksena toteutettava TäsmäKoulutus on hyvä vaihtoehto.

Valmistautuminen työllisyyspalveluiden siirtoon valtiolta kunnille vuoden 2025 alussa tarvitsee ajoissa riittävät resurssit, jotta siirto olisi myös kohtaantoa tukevien palvelujen näkökulmasta sujuva.

Työllisyysmäärärahat vuonna 2023

Talousarvioesityksessä on esitetty ns. työllisyysmäärärahojen (Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut, mom. 32.30.51) alentamista yhteensä 101,6 miljoonalla eurolla. Osa laskusta on laskennallista ja johtuu uudelleenkehittämistä toisille momenteille, mutta muutos merkitsee työllisyysmäärärahojen selkeää alentumista verrattuna viime vuosiin.

Uudellamaalla on palveluhankintoja ennätysellisen paljon tänä vuonna ja samanlainen taso jatkuu ensi vuodelle. Palkkatuen sidonnat ovat edellisvuotta korkeammalla ja oletettavasti hyvä taso jatkuu. Uudenmaan ELY-keskus arvioi kuitenkin, että myös esitetyllä budjetilla palveluiden toteuttaminen edelleen onnistuu, sillä esitys korjaa viime vuosina Uudellemaalle kertynyttä ylimääräistä budjettia. Uudenmaan ELY-keskus huomioi

29.9.2022

kuitenkin, ettei tilanne ole kaikilla ELY-alueilla samanlainen ja työllisyysmäärärahojen alentaminen voi vaikeuttaa osan ELY-keskusten palveluhankintaa heikentäen palvelutarjontaa ja vaikeuttaen tavoitteiden saavuttamista. On myös huomioitava, että määrärahojen sidontasäännöistä johtuen budjetissa tullaan kuitenkin aina tarvitsemaan ”puskuria”.

Työllisyysmäärärahat ovat olleet Uudellamaalla viime vuosina poikkeuksellisen korkealla tasolla muun muassa lisärahoitusten vuoksi. Lisärahoitusta saatiin vuonna 2020 nuorten palveluihin, vuonna 2021 ja 2022 työkykyohjelmaan ja Finnairin EGR-kokonaisuuteen. Samaan aikaan toimintaympäristö muuttui merkittävästi, mikä hankaloitti hankintojen hyödyntämistä täysimääräisesti. Hankintojen määrä ja arvo on Uudellamaalla valtava (yli 60 puitesopimusta), mutta rahan käyttö on lopulta kiinni sekä asiakasohjauksesta että tulosperusteisista palkkiomalleista, joiden kehittämisessä Uusi-maa on edelläkävijä. Tulosperusteisuus aiheuttaa epävarmuutta määrärahan sidonnassa, mutta myös säästää rahaa, koska palvelut ovat ELY-keskukselle edullisia, ellei asiakkaiden kanssa päästä hyviin tuloksiin. Asiakasohjaus on laahannut pyrkimyksistä huolimatta koronan, valtavan kuntakokeilumuutoksen ja viimeisimpänä palvelumallimuutoksen vuoksi. Joitain hyviä esimerkkejä asiakasohjauksen kehittämisen onnistumisesta on kuitenkin nyt saatu ja kuntakokeilujen ja TE-toimiston kanssa työstetään teemaa jatkuvasti.

Kaksivuotista määrärahaa on lisämäärärahojen runsaudesta ja asiakasohjauksen alhaisuudesta johtuen siis siirtynyt viime vuosilta runsaasti, mikä on pitänyt Uudenmaan budjettia korkealla tasolla. Vuoden 2023 talousarvioon esitetty työllisyysmäärärahojen alentaminen korjaa tätä ylimääräistä budjettia.

Uutena palveluna vuonna 2023 alkaa yli 55-vuotiaille irtisanotuille tarkoitettu muutosturvakoulutus. Koulutuksen rahoitusta varten määrärahoja on siirretty työllisyysmäärärahoista uudelle momentille (32.30.55). Palveluhankinnan, asiakasohjauksen ja kohderyhmän osalta uusi koulutus on erilainen, kuin mitä TE-palveluiden piirissä toteutetaan tällä hetkellä. Yksilölliset ja räätälöidyt hankinnat vaativat huomattavasti nykyistä palveluhankintaa enemmän työresursseja ja ovat myös hankintakustannuksiltaan suurempia. Uudenmaan ELY-keskus suunnittelee aktiivisesti Uudenmaan TE-toimiston sekä valtakunnallisten että alueellisten sidosryhmien kanssa toimintamallin toteutusta loppuvuoden 2022 aikana.

Kotoutumisen palvelut ja Ukrainasta paenneiden palvelut

Uudenmaan ELY-keskus on varautunut ja ottanut palveluiden hankinnassa huomioon tilapäistä suojelua saaneiden ukrainalaisten palvelutarpeet Uudenmaan alueella. Uudenmaan ELY-keskus on tällä hetkellä kilpailuttamassa pääkaupunkiseudun kotoutumiskoulutusta vuosille 2023–2024 (lisäksi kaksi mahdollista optiovuotta 2025–2026). Hankintamääriä laskettaessa on otettu huomioon Ukrainasta tulevat tilapäistä suojelua saavat opiskelijatyöpaivien määriä ja hankinnan enimmäismäärää kasvattamalla.

29.9.2022

Tulevan vuoden esitetyt määrärahat mahdollistavat hankinnan koon kasvattamisen.

Kotoutumiskoulutuksen tuleva malli on hyvin sovellettavissa kotoutumisen asiakkaiden eri palvelutarpeille ja sen sopimusten puitteissa voidaan räätälöidä eri kohderyhmille sopivia koulutuksia. Uudenmaan ELY-keskus on myös kartoittanut erityisesti tilapäistä suojelua saavien asiakkaiden palvelutarpeita erillishankintaa varten, mutta selvitysten perusteella on todettu nykyisten palveluiden kattavan palvelutarpeet ja kohderyhmän toiveet.

Hoiva-avustajien koulutus, sosiaali- ja terveysala

Talousarvioehdotuksessa ammatillisen koulutuksen keskeisiksi tarkastelu-kohteiksi on nostettu sosiaali- ja terveysalan, erityisesti lähihoitajan ja hoiva-avustajan koulutukset. Tavoitteena on lähihoitajakoulutuksen määräaikaaisella resurssillisäyksellä turvata henkilöstön saatavuutta iäkkäiden henkilöiden tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa henkilöstömitoituksesta säädetyn mukaisesti ja lisätä hoiva-avustajakoulutusta: Kertaluonteinen lisäys hoiva-avustajien ja Ukrainasta tulneiden koulutukseen olisi 16 250 000 euroa.

Kevään 2022 ammattibarometri-kyselyssä Uudenmaan TE-toimisto arvioi, että alueella on paljon pulaa työntekijöistä yleislääkäreiden, yli- ja erikoislääkäreiden, ylihoitajien- ja osastonhoitajien, hammaslääkäreiden, kuulontutkijoiden ja puheterapeuttien, lastentarhaopettajien, sosiaalityön erityisasiantuntijoiden, sairaan- ja terveydenhoitajien, ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden sekä lähihoitajien ammattinimikkeissä. Lähes kaikki niin sanotut pula-ammatit sijoittuvat sosiaali- ja terveysalalle.

Uudenmaan ELY-keskuksen alueella on hoiva-avustajan työvoimakoulutuksia järjestetty jo useamman vuoden ajan. Vuonna 2022 käynnistyneen yhteensä 18 ryhmää eri puolilla aluetta. Vuonna 2021 hakemusten määrällä mitattuna työvoimakoulutuksessa suosituin ammattiala oli tieto- ja viestintätekniologia, johon liittyviin erityisasiantuntijan työvoimakoulutuksiin tuli yhteensä 4 439 hakemusta. Toiseksi suosituin ala oli hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijöiden alan koulutukset (3 765 hakemusta), jossa hakemuskasvu kasvoi edellisestä vuodesta neljänneksellä. Hakijamäärät ovat vuoden 2022 kuitenkin pienentyneet selvästi eikä merkittävä koulutuslisäys näytä mahdolliselta.

Sote-alalle tarvitaan lisää hakijoita. Koulutusten hakijapula on valtakunnallinen ilmiö. Alan vetovoimaa tulee lisätä ja oppisopimuskoulutuksen tulee olla houkutteleva vaihtoehto. Oppisopimuskoulutettavat pitäisi vanhuspalvelun yksiköissä laskea mukaan henkilöstömitoitukseen nykyistä aikaisemmassa koulutusvaiheessa. Ei siis riitä se, että oppisopimuskoulutuksen koulutuskorvauksen määräytymisperusteiden uudistamisen kokeilua jatketaan nuorten kouluttautumisen ja työllistymisen tukemiseksi.

Koulutuspaikkojen lisäämisen haasteeksi nousee pula työssäoppimispaikoista. On haastavaa vahvistaa työpaikkojen roolia keskeisenä

29.9.2022

oppimisympäristönä, sillä lähihoitajat ja hoiva-avustajat kilpailevat samoista paikoista, joissa koulutukseen kuuluva koulutussopimusjakso voitaisiin ohjatusti toteuttaa.

Hoivakodeilla tulisi olla kannustimia investoida digitalisaatioon. Digitalisaation hyödyntäminen voisi esimerkiksi esimiestyössä vapauttaa mm. sairaanhoitajia, sosionomeja ja lähihoitajia tekemään sitä työtä, jota varten he alalle hakeutuivat.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Talousarvioesityksen 560 miljoonaa euroa on hieman aiempien vuosien tutkimus- ja kehittämistoimintaan esitettyä määrärahaa suurempi. Panostus vuonna 2023 on selvästi korkeakouluihin ja Suomen akatemiaan (+7–8 %) eli perustutkimukseen. Tavoiteltavaa olisi, että perustutkimuksen ja soveltavan tutkimuksen määrärahat kasvaisivat yhtä aikaa. Silloin innovaatiopolku tuottaa ratkaisuja markkinoille asti.

T&K-rahoituksessa keskeistä on jatkuvuus ja ennustettavuus. Siihen esitelyteksteissä otetaan kantaakin ja se on hyvä. Emme saavuta 4 % BKT-osuutta vaan se jää budjetissa 2,85 prosenttiin – jatkuvuus ja ennustettavuus on kuitenkin tärkeämpää kuin tarkka prosenttiluku.

Alueellisen T&K-rahoituksen tulevaisuus vuonna 2023 jää epäselväksi. Jotta alueellinen rahoitus tuottaisi hyvinvointihyötyjä, tulisi sen kohdistua ”parhaisiin” hankkeisiin ja tällainen kohdentaminen on erittäin haastavaa.

Yksikön päällikkö

Jarkko Tonttila

Ryhmäpäällikkö

Timo Aulanko

Tämä asiakirja KEHA/11572/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/11572/2022 har godkänts elektroniskt

Tonttila Jarkko 29.09.2022 10:26

Aulanko Timo 29.09.2022 10:21